

Міхась ПАЗНЯКОЎ:

«Мы ўсе ў адной лодцы»

Новая кніга — добрая нагода для размовы з аўтарам. Што да зборніка Міхася Пазнякова «Хлеб для партызанаў», то ён пабачыў свет у выдавецтве «Чатыры чвэрці» зусім нядаўна. Апавяданні, эсэ, аповесць. Успаміны. У тым ліку старэйшых братоў і сяцёр пісьменніка, якія выступаюць галоўнымі героямі некаторых твораў. Такім чынам, яшчэ раз пра вайну — пераважна вачыма дзяцей. Новая згадка пра тое, пра што не забыцца. У новым ці знаёмым ракурсе? Гэта падаецца не надта і важным, калі глыбока кранае патрыятычная танальнасць. І міжволі скіроўвае да легендарнага выдання савецкага часу пад назвай «Ніколі не забудзем». Калісьці пранікнёныя радкі гэтай кніжкі прыкметна паўплывалі на фарміраванне светапогляду не аднаго пакалення дзяцей. Таму лагічна, што гутарка з Міхасём Пазняковым пачалася вось так:

— Міхась Паўлавіч, «Хлеб для партызанаў» — сталы водгук на знакамітую «Ніколі не забудзем» ці спроба дасказаць штосьці важнае?

— І тое, і другое. Кніга «Ніколі не забудзем» — адна з галоўных і значных для мяне. Малым быў настолькі ўзрушаны і ўражаны ёю, што і цяпер пры згадцы вільгатнеюць вочы...

Я нарадзіўся праз шэсць гадоў пасля Вялікай Перамогі. Рос у сям'і франтавіка і партызанскай сувязной, у вёсцы, якая ў гады Вялікай Айчыннай была спалена фашыстамі. Многія суседзі і сваякі ваявалі, большасць дамоў не вярнулася. А суседнюю вёску Студзёнку ў маім родным Быхаўскім раёне спалілі разам з людзьмі: 442 жыхары... Школьнікам прыносіў букеты лугавых кветак на брацкую магілу. Потым з дзецьмі сваімі прыходзіў, цяпер — з унукамі, каб ведалі і памяталі, цінілі і шанавалі мірны час. Каб любілі людзей і Радзіму.

Вогненных вёсак толькі на Быхаўшчыне ажно 73. Дарэчы, яшчэ старшакласнікам напісаў аповесць пра трагедыю Студзёнку, але рукапіс, на жаль, не захаваўся... У кнізе «Хлеб для партызанаў» я расказаў тое, што мне некалі апавядалі бацькі, што ведаю толькі я.

Старая Марфа, у якой фашысты расстралялі сынаву сям'ю, пазней вырастоўвае нямецкага салдата... У 1944 годзе салдата адпускаюць з фронту — гадаваць траіх дзяцей, бо іх маці памерла ад тыфу... Ведаецца, мяне вельмі абурала, калі імкнуцца перагледзець гісторыю барацьбы нашага народа, прынізіць заслугі былой агульнай Айчыны ў той вайне. Таксама як і спробы абяліць фашысцкіх паслугачоў. Перакананы: да ваенна-патрыятычнай тэматыкі пісьменнікі будуць звяртацца яшчэ і яшчэ... І я — таксама.

— Такая пазіцыя, відаць, паспрыяла ўвазе да вашай творчасці з боку Мінабароны: тройчы лаўрэат!

— Узнагароды Міністэрства абароны і Дзяржаўнага камітэта пагранвойскаў — асобны радок біяграфіі. Бываю на пагран-заставе, у вайсковых часцях, выступаю перад вайскоўцамі ў Цэнтральным доме афіцэраў, у Ваеннай акадэміі. Член Рэспубліканскай камісіі па шэфстве над асабовым складам Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь, актыўны ўдзельнік Студыі ваенных пісьменнікаў.

— Калі гаворка пра паэта Пазнякова, згадваеш перш за ўсё не паэта-лірыка. Што, аднак, не выключае прысутнасці шчырай лірычнай ноткі ў вашых вершах грамадзянскага гучання...

— Мне падаецца, такое спалучэнне дапамагае ў наш разба-

лансаваны час дасягнуць пэўнага ўздзеяння на чытача — пры ўмове шчырасці, дасканаласці і праўдзівасці радка.

Я ўпэўнены: у пісьменніка і сёння ёсць свая сфера дзейнасці, свая (выбачайце за высокі стыль) місія. Важкім пісьменніцкім словам ён можа зрабіць для краіны, народа, яго культуры ўсё адно больш, чым спробамі шчаміцца ў палітыку.

— Быць верным аднойчы абраным каштоўнасцям нягледзячы на рэзоны, любіць радзіму ў любое палітычнае надвор'е... Адкуль такі стрывань?

— Самім часам гартаваўся! Заўсёднай працай, літаратурай, мастацтвам, здаровым ладам жыцця. Ідэалогіяй патрыятызму той эпохі. Гэтаму не здраджу. Як і каштоўнасцям. Яны — спадчына ад землякоў-вясцоўцаў, якія былі мужнымі, шчырымі, добрымі, працавітымі. Ад маіх выдатных бацькоў і настаўнікаў. У нашай сям'і гадавалася 11 дзяцей. Тата быў чалавекам веруючым. Гэта асабліва і не заўважалася: наведваў па святых царкву, пасціўся, тварыў малітву... Галоўнае, што ўсім святым заповедзям вучыў на ўласным прыкладзе.

Сёння, дарэчы, мы актыўна супрацоўнічаем з Беларускай Праваслаўнай Царквой. Праводзім сумесныя дабрачынныя акцыі, Дні праваслаўнай культуры, выстаўкі. Лічу, што ўсё гэта таксама павінна працаваць і, перакананы, працуе — на выхаванне чалавека, грамадзяніна, патрыёта.

— У спісе айчынных пісьменнікаў, чые творы вы пераставаеце па-руску, — Янка Сіпакоў, Іван Пташнікаў, Уладзімір Гніламедаў, Павел Саковіч, Казімір Камейша... Чым прываблі менавіта гэтыя прозвішчы? І чым, на вашу думку, здольныя прывабіць рускамоўнага чытача?

— Перакладаў і перакладаю шмат. У першую чаргу творы класікаў замежнай літаратуры на беларускую мову. На рускую — творы нашага прыгожага пісьменства, якія кляліся на душу, у якіх пісьменнікі таленавіта адлюстроўвалі жыццё беларусаў у найбольш складаныя часы і дзе яркая бачная душа беларуса. Гэта творы, якія могуць і павінны, з аднаго боку, засведчыць талент пісьменніка, узровень літаратуры, з другога, — адметнасць мастакоўскага погляду, навізну і глыбіню прадмета адлюстравання, неардынарнасць вобразаў, а разам — непаўторнасць і багацце айчыннага мастацкага слова.

Лічу, што наша літаратура, у адрозненне ад іншых, і сучаснай рускай таксама, — найбольш талерантная, сумленна-сарамливая, цнатліва-высакародная. Рускамоўнаму чытачу, асабліва выхаванаму на лепшых узорах рускай

класічнай літаратуры, яна даступна. Дарэчы, многія з твораў у маім перакладзе друкаваліся ў Расіі і атрымалі добрыя водгукі.

Асобна хачу сказаць пра раман «Расія» Уладзіміра Гніламедава. Гэта важнае слова ў мастацкай літаратуры. Пісьменнік падняў новыя падзейна-часавыя, тэматычныя і тэрытарыяльныя пласты, стварыў яркавыя вобраз эпохі, паказаў шырокую карціну сялянскага жыцця на пераломным гістарычным этапе, глыбіннае сваяцтва славянскіх народаў. Мне пашчасціла перакласці першы раман эпапеі, які прынес пісьменніку папулярнасць сярод чытачоў. Раман друкаваўся на рускай мове ў часопісе «Нёман», а неўзабаве выйдзе ў маім перакладзе — асобнай кнігай.

А Янка Сіпакоў, Іван Пташнікаў — якія таленты! У нас моцная літаратура. Толькі б шырэй прапагандаваць. Ды, канечне, больш чытаць.

— Сваю кар'еру вы пачыналі, калі не памыляюся, на Мінскім заводзе шасцерняў... Прабіцца ў вялікую літаратуру і тады было няпроста, але цалкам магчыма пры наяўнасці таленту. Ці магчыма сёння прыйсці ў літаратуру ад станка? І як наконт жадаючых?

— Пасля школы я паступаў на факультэт журналістыкі. Для вясковага хлопца без працоўнага стажу гэта было амаль немагчыма — велізарны конкурс! Пайшоў працаваць на завод, наняў кватэру. Жыў самастойна, яшчэ і сястры-студэнтцы дапамагаў. На трэці рабочы дзень выканаў норму сталага рабочага цэха парашковай металургіі... Актыўна займаўся спортам: футбол, хакей, лёгкая атлетыка, баскетбол. Заслужыў прапіску ў інтэрнаце... Вольны час аддаваў кнігам, тэатру. Пісаць пачаў пасля заканчэння філфака БДУ.

Пазней шмат часу забірала навука, праца ў Інстытуце мовазнаўства АН БССР, потым на пасадзе дырэктара Літаратурнага музея Максіма Багдановіча. Першая кніжка вершаў для дзяцей выйшла ў 1987 годзе, для дарослых — у 1988-м. Таму лічу, што ў літаратуру прыйшоў з пэўным жыццёвым багажом, з досведам навукоўца і кіраўніка літаратурнага музея. Хаця, пры наяўнасці таленту (а гэта — здольнасці, памножаныя на тытанічную працу над словам) у літаратуру можна прыйсці і ад іншых сфер дзейнасці. Такія прыклады ёсць: Іван Канановіч, Змітрок Марозаў...

Ідуць і сёння. Амаль кожны дзень да мяне звяртаюцца са сваімі творами людзі розных узростаў, розных прафесій. Сустрэкаюцца сярод іх і аўтары з даволі неаблігімі здольнасцямі. Але ня-мала і тых, хто за грошы выдае ў

камерсантаў вельмі слабыя творы ў прыгожа аздобленых кнігах.

Здольным заўсёды хочацца паспрыяць, дапамагчы. Астатнім раю расходаваць сродкі ў карысных мэтах.

Шукаем таленты сярод старшакласнікаў і студэнтаў. Выдаём кніжную серыю «Мінскія маладыя галасы». Самі ўкладаем, рэдагуем. За чатыры гады выдалі 19 кніг юных літаратараў, дзесяць з якіх ужо сталі членамі нашага творчага саюза: Людміла Клячко, Валерыя Саротнік, Ганна Чумакова, Маргарыта Латышкевіч, Кацярына Масцэ, Дзяніс Марціновіч...

— Сапраўды, столькі Міхась Пазнякоў — ужо не толькі творца, але і функцыянер. За той час, калі вы раслі да кіраўніка Мінскага гарадскога аддзялення аддзялення СПБ, істотна змянілася — і не ў лепшы бок — месца пісьменніка ў грамадскай іерархіі. Між тым актыўная праца сталічнай суполкі, якой вы кіруеце, можа паслужыць і свайтому роду абвяржэннем. Як удаецца трымацца ў сталіцы? Як паразумеліся з мінскімі ўладамі?

— Хачу засведчыць, што ў сталіцы з кожным годам узрастае цікавасць чытачоў да літаратурнага працэсу. Падчас нашых шматлікіх мерапрыемстваў залы поўныя. Мы шырока інтэграваны ў грамадскае і культурнае жыццё. Намаганнямі штатных супрацоўнікаў Мінскага гарадскога аддзялення СПБ арганізоўваем да 400 мерапрыемстваў у год. Самыя добрыя стасункі і шмат сумесных праектаў з гарадскімі бібліятэкамі. Ёсць падтрымка з боку Галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі, Камітэта па адукацыі Мінгарвыканкама, гарадской арганізацыі БРСМ.

У студзені пачаў працаваць Мінскі гарадскі паэтычны тэатр. Ідэю яго стварэння актыўна падтрымалі ў Мінгарвыканкаме. Праўда, без дадатковых штатных адзінак і фінансавання: сам — арганізатар, рэжысёр, дырэктар. Мы выступілі з прапановай заснаваць літаратурныя прэміі Мінгарвыканкама за лепшыя творы ў галіне паэзіі, прозы, дзіцячай літаратуры... Станоўчага адказу пакуль не маем. Будзем, аднак, спадзявацца на вырашэнне і гэтага пытаньня.

— Міхась Паўлавіч, ці не прасцей было б захоўваць твар пры ўмове існавання ў краіне адзінай магутнай пісьменніцкай суполкі? Ці не дапускаеце думкі, што ў перспектыве менавіта так і будзе?

— Пераканы ў тым, што ў будучым у нас павінен быць адзіны пісьменніцкі саюз. І нас павінны аб'ядноўваць адзіныя мэты: пашырэнне ўжытку беларускай мовы, захаванне кнігі, развіццё нацыянальнай культуры, умацаванне і росквіт суверэннай Беларусі...

Мы павінны ўзвышаць, паглыбляць, умацоўваць сваё, нацыянальнае, але ні ў якім разе не апускацца да нацыяналізму, калі прыніжаецца, зневажаецца ці адмаўляецца мова, літаратура, культура іншых народаў, з якімі жывём у адной супольнасці. З гісторыі мы ведаем, да якіх жахаў можа прывесці непрымірымы нацыяналізм. З іншага боку,

мы павінны выпрацаваць дзейную, вартасную нацыянальную ідэю, якая б аб'ядноўвала... Гэта не так проста! Хоць, вядома, аснова любой нацыянальнай ідэі — тое, што вызначае нацыю, народ: мова, культура, мастацтва, літаратура, справядлівыя законы, пабудова дэмакратычнага і шчаслівага грамадства.

Нам трэба шмат працаваць — ствараць высокамастацкія творы, узвышаць пісьменніцкі аўтарытэт. Арыентавацца на выбар пераважнай большасці народа, на кансалідацыю грамадства. Мы ў адной лодцы. У нас адна Радзіма. Наш творчы саюз стаіць на дзяржаўных пазіцыях. Тых, хто падзяляе гэты выбар, з радасцю прыемем. Будзем разам пераадоўваць цяжкасці, вырашаць праблемы, ставіць пытанні перад удадай — спакойна і ўзважана.

— Вашыя творы ўключаны ў падручнікі, хрэстаматыі, чытанкі, навучальныя дапаможнікі, а гэта ўжо шырэй за межы вядомасці ў літаратурным коле. Ворагаў шмат нажылі?

— Нават ворагам, дакладней, нядобразычліўцам (яны, канечне ж, ёсць), зазвычай жадаю толькі чыстага ды светлага — і ў душы, і ў жыцці.

— Нечакана... Чаго яшчэ пра Пазнякова мы не ведаем?

— У маім жыцці надарылася шмат кіруючых пасадак. У свой час узначальваў камсамольскую, прафсаюзную, партыйную арганізацыі. І гэтым ганаруся не менш! Я — пра давер людзей, іх пывагу. Ніколі не лічыў і не лічу сябе больш значным за іншых. Таму, хто адчыняе дзверы, імкнуся дапамагчы, паспрыяць, скажаць добрае слова. Ведаю: колькі зробіш добрага, столькі да цябе і вярнецца.

Ніколі не быў прыстасаванцам: на ўсё і ўсіх — выключна ўласны погляд. Ніколі не быў сухім чынушам. Калі сутыкаюся сам з махровым чынавенствам, абыякавасцю, бяздушшам, то літаральна хварэю. Але не апускаю рук.

Многія ганарары траціў і трачу на падтрымку таленавітай моладзі, на аказанне дапамогі роднай школе і на прэміі яе лепшым вучням...

Дарэчы, у 65 гадоў я — вельмі багаты дзядуля і прадзед: 9 унукаў і 2 праўнукі. Напрыканцы мінулага года ў Выдавецкім доме «Звязда» ў мяне выйшла кніга твораў для дзяцей «Святло дабрыні». Дабрыня — галоўны талент, найкаштоўная чалавечая рыса. Выступаючы перад юнымі чытачамі, пабуджаю іх кожны дзень рабіць добрыя справы, чытаць разумныя кнігі, вучыцца, бо гэта, упэўнены, і ёсць шлях да поспеху.

Гутарыла Інеса ПЕТРУСЕВІЧ